

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Esitysluonnoksessa esitetään muutettavaksi kotoutumisen edistämisestä annettua lakia (681/2023) ja siihen liittyviä lakeja. Jatkossa kotoutumislaisissa määriteltäisiin kotoutumiseen liittyvät tavoitteet korostamalla maahanmuuttajan omaa vastuuta ja velvollisuutta sekä työllistymistä. Lakiesityksellä myös tavoiteltaisiin julkisen talouden säästöjä. Esitysluonnos perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman kirjauksiin.

Esityksellä yksinkertaistettaisiin kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuutta sekä siirrettäisiin työnhakijoina olevien kotoutuja-asiakkaiden koulutusten järjestämisvastuu kuntien työvoimaviranomaisille. Palveluiden rahoitus siirrettäisiin osaksi työvoimapalvelujen rahoituksen valtionosuuksia. Samalla vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen ja lukutaitokoulutuksen ohjaus- ja valtionosuusjärjestelmä purettaisiin viittomakielistä kotoutumiskoulutusta lukuun ottamatta.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kannattaa esitysluonnoksen tavoitetta siirtää työnhakijoina olevien kotoutumista ja kielitaitoa edistävät koulutukset työvoimaviranomaisten vastuulle. Etenkin suurten kaupunkien osalta rahoituksen siirtyminen osaksi työvoimapalveluiden laskennallisiin valtionosuuksiin voi lisätä edellytyksiä järjestää palvelut suunnitelmallisesti kotoutuja-asiakkaille. Pienempien kuntien ja työllisyysalueiden osalta koulutusten integroituminen työvoimapalveluihin voi olla haastavampaa. Palveluiden hankintojen valmistelu, palveluntuottajien valintaprosessi ja seuranta lisäävät myös pienemmissä toimijoissa hallinnollista työtä, joka suhteutettuna hankinnan volyyymiin voi olla merkittävää. Koska esityksellä tulisi olemaan vaikutuksia vapaan sivistystyön

toimijoihin, se voi johtaa pienemmillä alueilla toimijakentän kaventumiseen. Tämän seurauksena palveluiden järjestämisen pitkäjänteisemmät suunnitelmat voivat olla pienemmillä työllisyysalueilla vaikeammin toteutettavissa.

Kotoutuja-asiakkaan kielitaito on usein ratkaisevassa asemassa, kun työnantaja tekee rekrytointipäätöksiä. KT korostaa, että kotoutumista ja kielitaitoa edistävä koulutus on tältä osin ratkaisevassa asemassa työvoiman saatavuuden näkökulmasta. Tällöin on tärkeää, että palveluiden rahoitus valtionosuusjärjestelmässä mukautuu todellisiin kustannuksiin ja volyymeihin.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmassa on asetettu kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistukselle 15 miljoonan euron säästötavoite. Tämä on jo huomioitu vuosien 2025–2027 kehyspäätöksissä. Lisäksi budjettiriihessä syksyllä 2025 sovittiin 30 miljoonan euron säästötavoitteesta kotoutumisen edistämisen kokonaisuudessa. Säästöt toteutettaisiin purkamalla päällekkäistä rahoitusta sekä vähentämällä tai luopumalla eräitä kotoutumislain mukaisista korvauksista kunnille ja hyvinvointialueille. Tämä toteutettaisiin niin, että kuntien lakisääteisiä tehtäviä tultaisiin kumoamaan ja kunnille maksettavaan laskennalliseen korvaukseen tehtäisiin tätä vastaava 32 miljoonan euron tasoleikkaus. Hyvinvointialueiden osalta taloudelliset vaikutukset esitetään esitysluonnoksessa vähäisempänä.

Kuntatalouden näkökulmasta esityksellä voi olla kustannusneutraali vaikutus vain, jos kunnat vähentävät palveluiden tarjoamista uutta rahoitusta vastaavalle tasolle. Kuntien osalta arvioitavaksi jää, johtaako palveluiden vähentäminen sen seurauksena muutoin lisääntyneisiin kustannuksiin, esimerkiksi työttömyyden pitkittymisen, syrjäytymisen lisääntymisen tai muiden negatiivisten seurannaisvaikutusten vuoksi. Rahoituksen vähentäminen ei siis välttämättä johda maahanmuuttajille ja kotoutuja-asiakkaille suunnattujen palveluiden määrän vähentämiseen, vaan säästövaade kohdistetaan kunnan muihin toimintoihin ja palveluihin. Koska kunnilla olisi jatkossakin kokonaisvastuu maahanmuuttajien ja kotoutuja asiakkaiden palveluiden järjestämisestä, Kunta- ja hyvinvointialueyöntantajat KT ei pidä ehdotettua rahoitukseen tehtävää leikkausta perusteltuna. KT haluaa myös muistuttaa, että työvoimapalveluiden ja työttömyysturvan nykyinen rahoitusjärjestelmä loi kunnille merkittävän suhdanneriskin. Kun työttömyys kasvaa, rahoituksesta suurempi osa joudutaan käyttämään aktiivisen työvoimapolitiikan sijaan etuusmenojen rahoitukseen. Rahoitusmalli voi siis vaikuttaa kielteisesti myös kuntien kykyyn tarjota riittäviä kotoutumispalveluja huonossa suhdannetilanteessa.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Maahanmuuttajan omaa velvollisuutta omasta kotoutumisestaan vahvistettaisiin esityksessä lisäämällä kotoutumislakiin uusi säännös (1 a §), jossa edellytettäisiin maahanmuuttajaa hakeutumaan ja osallistumaan laissa tarkoitettuihin palveluihin lain edellyttämällä tavalla. Lain 18 §:ä muutettaisiin niin, että kotoutumissuunnitelmassa tulee ottaa huomioon maahanmuuttajan oma

vastuu ja velvollisuus. Nämä tulee sisällyttää kotoutumissuunnitelman sisältöön (19 §). Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT pitää esitettyjä uudistuksia kannatettavina.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

palveluihin ohjautumista säätämällä, että osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvio tehtäisiin jatkossa osana kotoutumissuunnitelman laatimista. Luonnoksessa hallituksen esitykseksi tuodaan esille, että säännös vastaisi tämän hetken vakiintunutta käytäntöä. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT katsoo, ettei nyt esitetty sääntely tosiasiallisesti nopeuta palveluprosessia ja näin sen tarpeellisuus on kyseenalainen.

Lisäksi KT toivoo täsmennystä esitettyyn palveluprosessiin, kun kotoutuja-asiakas on työnhakijana työvoimaviranomaisessa. Työvoimapalveluiden järjestämislakiin tehtiin hallituksen esityksellä 108/2025 vp alkuhaastattelua koskeva täsmennys siten, että työvoimaviranomaiselle asetettiin velvoite laatia työllistymissuunnitelma työnhakijalle alkuhaastattelun yhteydessä, jos tällä ei ole voimassa olevaa muuta suunnitelmaa. Nyt kotoutumislakiin ehdotettavan muutoksen suhde työvoimapalveluiden järjestämislain vastaavaan säännökseen jää epäselväksi.

Muut huomiot

Ehdotettu hallituksen esitys liittyisi valtion vuoden 2027 talousarvioesitykseen. Lait tulisivat voimaan vuoden 2027 alusta. Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT tuo esille, että kuntien valtuustojen on hyväksyttävä vuotta 2027 koskeva talousarvio sekä pidemmän ajanjakson taloussuunnitelmat kuluvan vuoden loppuun mennessä. Varautuminen, ml. palveluiden hankinta, esimerkiksi kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten järjestämisvastuun toimeenpanoon voi olla haasteellista. KT:n näkemyksen mukaan uudistuksen myötä voi aiheutua palvelujen hankintaan katkoksia.

Tötterman Patrik
Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT